

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2019.9.26.
COM(2019) 560 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

**a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban
ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a
szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje
alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról
szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv
végrehajtásáról**

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér-információk

A büntetőeljárásokban a gyanúsítottak vagy vádlottak eljárási jogainak megerősítését célzó ütemterv (a továbbiakban: az ütemterv¹) alapján elfogadott harmadik eszköz a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybeviteléhez való jogról, valamint harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló 2013/48/EU irányelv² (a továbbiakban: az irányelv). 2009. december 11-én az Európai Tanács üdvözölte az ütemtervet, és a polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa garantálására törekvő stockholmi program részévé tette³.

Az EU ezen a területen hat irányelvet fogadott el: ezen irányelvet, továbbá a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról⁴, a tájékoztatáshoz való jogról⁵, az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről⁶, a gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról⁷ és a költségmentességről⁸ szóló irányelveket. Az Európai Bizottság már készített végrehajtási jelentéseket a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, valamint a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelvekről⁹.

E hat irányelv célja, hogy a tagállamok közötti kölcsönös bizalom növelésének általános célkitűzéséhez hozzájáruljon azáltal, hogy lehetővé teszi a kölcsönös elismerés elvének jobb alkalmazását, ami a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló uniós térség sarokköve. Az irányelvek ezt oly módon valósítják meg, hogy minden büntetőeljárásban az eljárási jogokra nézve közös minimumkövetelményeket határoznak meg, valamint biztosítják az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkében (EUMSZ¹⁰) és az emberi jogok európai egyezményének 6. cikkében meghatározott tisztességes eljáráshoz való jog következetesebb alkalmazását.

¹ A Tanács állásfoglalása (2009. november 30.) a büntetőeljárásokban a gyanúsítottak vagy vádlottak eljárási jogainak megerősítését célzó ütemtervről, HL C 295., 2009.12.4., 1. o.

² HL L 294., 2013.11.6., 1. o.

³ HL C 115., 2010.5.4., 1. o.

⁴ 2010/64/EU irányelv a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, HL L 280., 2010.10.26., 1. o.

⁵ 2012/13/EU irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, HL L 142., 2012.6.1., 1. o.

⁶ (EU) 2016/343 irányelv a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről, HL L 65., 2016.3.11., 1. o.

⁷ (EU) 2016/800 irányelv a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról, HL L 132., 2016.5.21., 1. o.

⁸ (EU) 2016/1919 irányelv a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről, HL L 297., 2016.11.4., 1. o.; helyesbítés: HL L 91., 2017.4.5., 40. o.

⁹ COM(2018) 857 final és COM(2018) 858 final.

¹⁰ HL C 326., 2012.10.26., 392. o.

1.2. Az irányelv célja és főbb elemei

Az irányelv a gyanúsítottak és vádlottak ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogával foglalkozik, függetlenül attól, hogy a szabadságukat elvonták-e. A szabadságelvonás ideje alatt a családjukkal, rokonaikkal, más harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogukkal is foglalkozik. Az ütemtervben két, eredetileg önálló javaslatként szereplő intézkedést von össze: (i) a jogi tanácsadáshoz való jog (az ütemterv C. intézkedésének része); és (ii) a családtagokkal, a munkaadókkal és a konzuli hatóságokkal való kapcsolattartáshoz való jog (az ütemterv D. intézkedése).

Az irányelv az EU területén belül minden gyanúsított vagy vádlott vonatkozásában minimumkövetelményeket határoz meg, függetlenül a jogállásuktól, állampolgárságuktól vagy nemzetiségüktől. Úgy alakították ki, hogy segítse a bírói tévedések megelőzését és a fellebbezések számának csökkentését. Az irányelvben biztosított jogok a büntetőeljárások során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban is érvényesíthetők.

A területre vonatkozó közös minimumszabályok meghatározásának másik fontos indoka az, hogy ez erősítheti a tagállamok bizalmát egymás büntető igazságszolgáltatási rendszere iránt. E célból például az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. és 48. cikkében meghatározott jogokra épít és azok előmozdítására törekszik.

Az irányelv az alábbi jogokat határozza meg:

- az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog (3., 4., 8., 9. és 10. cikk);
- valamely harmadik személynek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jog (5. és 8. cikk, valamint a 10. cikk (3) bekezdése);
- a harmadik személyekkel való kommunikációhoz való jog a szabadságelvonás ideje alatt (6. cikk és a 10. cikk (3) bekezdése);
- a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jog (7. cikk és a 10. cikk (3) bekezdése).

Ami az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot illeti, az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Salduz* ügyben¹¹ hozott ítéletét követően több tagállam már az irányelv hatályba lépése előtt megkezdte a jogszabályaik kiigazítását. Az irányelv ezt az ítélkezési gyakorlatot számos rendelkezésben figyelembe veszi. Néhány tagállamban a jogszabályok további kiigazítására volt szükség az irányelv hatálya miatt, ami kifejezetten kiterjed azon gyanúsítottakra és vádlottakra, akik nincsenek szabadságelvonás alatt (az irányelv 2. cikkének (1) bekezdése); mindez különösen vonatkozik az ügyvédi segítséghez való joggal kapcsolatos rendelkezésekre.

1.3. E végrehajtási jelentés terjedelme

Az irányelv végrehajtásának értékelése az irányelv 16. cikkének megfelelően történt, amely előírja, hogy az Európai Bizottság 2019. november 28-ig jelentést nyújtson be az Európai

¹¹ EJE *B Salduz kontra Törökország*, 38391/02. sz. kereset.

Parlamentnek és Tanácsnak arról, hogy a tagállamok milyen mértékben tették meg az ennek az irányelvnek való megfeleléshez szükséges intézkedéseket.

Az e jelentésben szereplő leírás és elemzés elsősorban a tagállamok által szolgáltatott információkon alapszik, amelyeket kiegészítenek az alábbiak által készített nyilvánosan hozzáférhető tanulmányok: (i) az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége¹²; vagy (ii) a jogérvényesülés program támogatásait felhasználó, az eljárási jogokról szóló irányelvek végrehajtását értékelő külső érdekelt felek¹³. Az uniós polgárok Bizottságnak benyújtott beadványaiból gyűjtött információk gyakran megerősítették ezeket az adatokat.

A jelentés azokra az intézkedésekre összpontosít, amelyeket a tagállamok ezidáig hoztak az irányelv végrehajtására. Azt vizsgálja, hogy a tagállamok végrehajtották-e az irányelvet a meghatározott határidőn belül, és hogy a nemzeti jogszabályok megfelelnek-e az irányelvben foglalt célkitűzéseknek és követelményeknek.

2. ÁLTALÁNOS ÉRTÉKELÉS

Az irányelv 15. cikke értelmében a tagállamoknak 2016. november 27-ig kellett az irányelvet átültetniük a nemzeti jogukba. Az átültetési határidő lejártának napjáig kilenc tagállam nem számolt be a Bizottságnak a szükséges intézkedésekről: Bulgária, Ciprus, Németország, Görögország, Franciaország, Horvátország, Luxemburg, Szlovénia és Szlovákia. Ezért a Bizottság 2017 januárjában az EUMSZ 258. cikke szerinti kötelezettségszegési eljárás megindításáról határozott e kilenc tagállammal szemben az átültetési intézkedéseikről való beszámolás elmulasztásáért. Időközben valamennyi tagállam teljes körű átültetésről tett bejelentést. A kötelezettségszegési eljárások még folyamatban vannak, mivel az irányelvnek nem minden rendelkezése került átültetésre.

A Bizottság fő célkitűzése annak biztosítása volt, hogy valamennyi tagállam ültesse át az irányelv követelményeit a nemzeti jogába és így az abban szereplő jogok az Európai Unió egészében védelemben részesüljenek. Az irányelv átültetése előfeltétele annak szabályszerű értékeléséhez, hogy milyen mértékben hozták meg a tagállamok a megfeleléshez szükséges intézkedéseket.

¹² Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének tanulmánya (FRA): „*Rights in practice – Access to a lawyer and procedural rights in criminal and European Arrest Warrant proceedings*”.

¹³ Nevezetesen:

„TRAINAC Assessment, good practices and recommendations on the right to interpretation and translation, the right to information and the right of access to a lawyer in criminal proceedings”, 2016, az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsának (CCBE) és az Európai Ügyvédek Alapítványának (ELF) tanulmánya; a jelentés az alábbi címen érhető el: <http://europeanlawyersfoundation.eu/wp-content/uploads/2015/04/TRAINAC-study.pdf>.

Inside Police Custody, 2014, a Maastrichti Egyetem által vezetett projekt; a jelentés az alábbi címen érhető el: https://intersentia.be/nl/pdf/viewer/download/id/9781780681863_0/

Inside Police Custody 2, 2018, az Ír Tanács a Polgári Szabadságjogokért (ICCL) által, a Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezéssel (OSJI) együttműködésben tervezett és végrehajtott projekt; a jelentés az alábbi címen érhető el: https://www.fairtrials.org/sites/default/files/publication_pdf/Inside-Police-Custody-2-JUSTICIA-Comparative-Report.pdf

Right to a lawyer and to legal aid in criminal proceedings in five jurisdictions, 2018, a Bolgár Helsinki Bizottság (BHC) által vezetett projekt; a jelentés az alábbi címen érhető el: [https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/Right to lawyer and legal aid COMPARATIVE REPORT 2018.pdf](https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/Right%20to%20lawyer%20and%20legal%20aid%20COMPARATIVE%20REPORT%202018.pdf)

Az irányelv hatása minimumszabályok meghatározására korlátozódik, így meghagyja a nemzeti büntető eljárásjogi különbségek lehetőségét. Mindazonáltal egyértelmű kötelezettségeket ró a tagállamokra.

A nemzeti végrehajtási intézkedések értékelése bizonyos megfeleléssel kapcsolatos kérdéseket vetett fel több tagállamban. A legszembetűnőbb problémák a következők:

- az irányelv által előírt jogok alkalmazási köre – egyes jogrendszerekben az irányelv által előírt jogok kiváltásához hivatalos aktus szükséges vagy előfordulhat, hogy nem vonatkoznak a szabadságelvonás alatt nem álló személyekre;
- a lehetséges eltérések mértéke, különösen az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot illetően;
- az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról való lemondás; és
- az európai elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog.

Amennyiben ezeket a különbségeket nem orvosolják, ezzel az irányelvben előírt jogok hatékonysága korlátozódhat. A Bizottság minden megfelelő intézkedést meghoz annak biztosítására, hogy az irányelvnek az EU egésze megfeleljen, beleértve szükség esetén az EUMSZ 258. cikke szerinti kötelezettségszegési eljárás megindítását is.

A Dánia helyzetéről szóló (22.) jegyzőkönyv 1. és 2. cikke értelmében Dánia nem vesz részt ennek az irányelvnek az elfogadásában, az irányelv rá nézve nem kötelező és nem alkalmazandó. Az Egyesült Királyságnak és Írországnak a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség tekintetében fennálló helyzetéről szóló (21.) jegyzőkönyv 1. és 2. cikkével összhangban az Egyesült Királyság és Írország bejelentették, hogy nem kívánnak részt venni ennek az irányelvnek az elfogadásában és alkalmazásában. Ennélfogva az alábbi értékelés nem veszi figyelembe Dániát, az Egyesült Királyságot és Írországot.

3. AZ ÉRTÉKELÉS KIEMELT PONTJAI

3.1. Tárgy (1. cikk)

Az irányelv 1. cikke szerint az irányelv minimumszabályokat állapít meg a büntetőeljárás, illetve az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárás során a gyanúsítottakat és a vádlottakat megillető, ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogra, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonásról történő tájékoztatásához való jogra, valamint a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogra vonatkozóan.

A tagállamoknak e jogokra vonatkozóan már voltak jogszabályaik. Így az átültetési folyamat főképpen abból állt, hogy a tagállamok a már meglévő jogszabályokat módosították vagy pontosabban meghatározott jogszabályokat fogadtak el. Új elemet alkottak az európai elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogra vonatkozó rendelkezések (az irányelv 10. cikkének (4) és (5) bekezdése).

3.2. Hatály (2. cikk)

Az irányelv 2. cikke az irányelv alkalmazási körét vázolja fel.

3.2.1. Alkalmazási kör – 2. cikk (1) és (2) bekezdés

Az irányelv 2. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy az irányelvet attól az időponttól kezdve kell a büntetőeljárás során a gyanúsítottakra és vádlottakra alkalmazni, amikor valamely tagállam illetékes hatóságai – hivatalos értesítés útján vagy más módon – tudomásukra hozzák, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják vagy vádolják őket, függetlenül attól, hogy a szabadságuk elvonására sor kerül-e. Az irányelv az eljárás befejezéséig alkalmazandó, azaz annak végső megállapításáig, hogy a gyanúsított vagy a vádlott elkövette-e a bűncselekményt, beleértve adott esetben a büntetéskiszabást és a fellebbezés elbírálását is. Az irányelv 2. cikkének (2) bekezdése értelmében az irányelv az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárások hatálya alá tartozó személyekre (keresett személyek) is alkalmazandó a végrehajtó tagállamban foganatosított letartóztatásuk időpontjától kezdve.

Az irányelv 2. cikkének (1) bekezdését illetően a tagállamok többsége nem foglalkozik kifejezetten azzal az időponttal, amikor a gyanúsított vagy vádlott „tudomására hozzák” a gyanút vagy vádat, továbbá nem határozzák meg, hogy az irányelv által előírt jogok a büntetőeljárás alatt végig alkalmazandóak. Mindazonáltal sok tagállam esetében a büntetőeljárás különböző szakaszainak a saját nemzeti joguk összefüggésében történő szisztematikus elemzése kimutatja, hogy a megfelelés levezethető. Négy tagállamban azonban az irányelv szerinti jogok hivatalos aktustól függenek. Ez a hivatalos aktus gyakran a gyanúsított vagy vádlotti jogállás megszerzésének feltétele is. Néhány tagállamban a jogszabályok nem egyértelműek a szabadságelvonás alatt nem álló személyeket illetően.

Az irányelv 2. cikkének (2) bekezdésére tekintettel, a tagállamok túlnyomó többsége az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokra alkalmazza az irányelv által előírt jogokat az általános büntetőeljárások értelemszerű alkalmazásával (azaz a szükséges változtatásokkal alkalmazzák). Hat tagállamban azonban a nemzeti jog nem gondoskodik arról, hogy az irányelv által biztosított valamennyi jog az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárások során is alkalmazandó legyen. Ez átültetési problémákat jelez.

3.2.2. A tanúk gyanúsítottá válása – 2. cikk (3) bekezdés

Az irányelv 2. cikkének (3) bekezdése tisztázza, hogy az irányelv alkalmazandó az irányelv 2. cikkének (1) bekezdésében foglalt feltételekkel megegyező feltételek mellett a gyanúsítottól vagy vádlottól eltérő olyan személyekre is, akik a rendőrség vagy más bűnüldöző vagy igazgatási hatóság általi kihallgatás során gyanúsítottá vagy vádlottá válnak.

Majdnem minden tagállam megfelelt e rendelkezésnek. Néhány tagállam majdnem szó szerint ültette át az irányelvet, több tagállam pedig kifejezetten hivatkozik a kihallgatás során az eljárási jogállásban bekövetkező változásra. Más tagállamokban az átültetés nem ennyire nyilvánvaló, de olyan széles körű rendelkezésekből még így is levezethető, amelyek az

ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot az eljárás minden felének megadják, és biztosítják, hogy a tanúk jogosultak legyenek ügyvédhez fordulni a kihallgatás során. E pont vonatkozásában négy tagállam jogszabályaiban semmilyen konkrét szabály nem volt azonosítható.

3.2.3. Kisebb jogsértések – 2. cikk (4) bekezdés

Az irányelv 2. cikkének (4) bekezdése kiköti, hogy kisebb jogsértésekre tekintettel az irányelv kizárólag az alábbi esetekben alkalmazandó a büntetőügyekben hatáskörrel rendelkező bíróság előtt folyó eljárásokra:

- a. amennyiben a tagállam joga úgy rendelkezik, hogy a szankciót egy, a büntetőügyekben hatáskörrel rendelkező bíróságtól eltérő hatóság szabja ki, és az ilyen szankció kiszabása ellen az említett típusú bírósághoz lehet fellebbezni vagy azt az elé lehet terjeszteni, vagy
- b. amennyiben szankcióként szabadságelvonás nem szabható ki.

Ez a rendelkezés nem érinti a tisztességes eljáráshoz való jogot. A rendelkezés továbbá kijelenti, hogy az irányelv mindenestre a büntetőeljárási szakasztól függetlenül teljes körűen alkalmazandó, amennyiben a gyanúsított vagy vádlott szabadságelvonás alatt áll. Ez a rendelkezés így különös jelentőséggel bír az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog vonatkozásában.

A rendelkezés azon tagállamokra nézve releváns, ahol a közigazgatási hatóságok, a rendőrség vagy nem büntetőügyekben hatáskörrel rendelkező bíróságok felelnek a kisebb jogsértések kezeléséért. Mindössze öt tagállamban rendelkeznek a jogszabályok az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog alóli kivételről kisebb jogsértések esetén. Több tagállamban a jogszabályok nem rendelkeznek a kisebb jogsértésekre vonatkozó külön rendszerről. Más tagállamokban, ahol léteznek ilyen konkrét jogszabályok, azok vagy a büntetőeljárásra vonatkozó általános szabályok értelemszerű alkalmazásáról rendelkeznek, vagy magukban a kisebb jogsértésekre vonatkozó jogszabályokban tükröződnek az irányelvben biztosított jogok. Két, az utóbbi technikát alkalmazó tagállamban azonban nem minden, az irányelvben előírt biztosítékról gondoskodtak a kisebb jogsértések esetén.

3.3. Ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog a büntetőeljárás során (3. cikk)

Az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése leszögezi, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak ügyvédi segítséget vehetnek igénybe abban az időpontban és olyan módon, hogy az érintett személy a gyakorlatban hatékonyan érvényesíthesse a védelemhez való jogát.

3.3.1. Időkeret – A 3. cikk (2) bekezdése

A 3. cikk (2) bekezdése értelmében, és figyelemmel az irányelv (20) preambulumbekkezdésére, a gyanúsítottaknak és vádlottaknak az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot

indokolatlan késedelem nélkül meg kell adni. Az irányelv számos időpontra utal, amelyek közül a legkorábbtól biztosítani kell az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot.

Miközben két tagállam a rendelkezést szó szerint ültette át, a jog „késedelem nélküli” megadásának követelménye három forrásból levezethető: (i) a jog vagy az azzal kapcsolatos információk azonnali jellegét megállapító rendelkezések; (ii) a tény miszerint a jog megadásra kerül a gyanúsított vagy vádlotti jogállás megszerzésének időpontjától; vagy (iii) széles körű rendelkezések segítségével, amelyek biztosítják az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot az eljárás bármely szakaszában.

3.3.1.1. Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog a rendőrség vagy egyéb bűnüldöző vagy igazságügyi hatóság általi kihallgatás előtt – 3. cikk (2) bekezdésének a) pontja

Számos tagállam pontosan ültette át az irányelv 3. cikke (2) bekezdésének a) pontját. Kilenc tagállam a rendelkezést azonban csak részlegesen ültette át. Az okok, amelyek e tagállamok közül néhányat arra késztettek, hogy az irányelv 2. cikkének (1) bekezdését csak részlegesen ültessék át, a 3. cikk (2) bekezdése a) pontjának átültetésére is hatással voltak (lásd 3.2.1.). Ráadásul e tagállamok közül kettőben, az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot csupán a kihallgatás idejére mondták ki egyértelműen, azt megelőzően nem. Néhány más tagállamban kételyek merültek fel – legalábbis a személyek bizonyos csoportjai vonatkozásában – az ügyvédi segítségnek a kihallgatás megkezdését megelőzően történő igénybevételéhez való jogot illetően. Egy tagállamban, ha egy személyt írásban kihallgatásra beidézték, feltételezik, hogy a kihallgatás megkezdése előtt ügyvéddel egyeztetett.

3.3.1.2. Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog a 3. cikk (3) bekezdésének c) pontja – 3. cikk (2) bekezdésének b) pontja értelmében lefolytatott nyomozási vagy más bizonyításfelvételi cselekmény során

E rendelkezésnek a tagállamok lényeges többsége megfelelt, két tagállam pedig szó szerint ültette át. Másoknál a pontos átültetés a következők miatt vezethető le: (i) a törvény az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének c) pontjában említett bizonyításfelvételi cselekményekre kifejezetten hivatkozik; vagy (ii) a törvény olyan széles körű rendelkezések segítségével biztosítja a jogot, amelyek az eljárás kezdetétől vagy bármely szakaszától biztosítják az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot vagy amelyek bármely nyomozási cselekményre hivatkoznak. A tagállamok csekély számában azonban az okok, amelyek az irányelv 2. cikke (1) bekezdésének részleges átültetéséhez vezettek, az irányelv 3. cikke (2) bekezdése b) pontjának átültetését is érintették (lásd 3.2.1.).

3.3.1.3. Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog a szabadságelvonás megkezdését követően indokolatlan késedelem nélkül – 3. cikk (2) bekezdésének c) pontja

Szinte valamennyi tagállam átültette ezt a rendelkezést vagy a szabadságelvonásra vonatkozó jogszabályokon vagy az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot a büntetőeljárás minden szakaszában biztosító általános elven keresztül. A teljes átültetés csak egy tagállam

esetében kérdéses, ahol az „indokolatlan késedelem nélkül” feltételét nem határozza meg egyértelműen egy vonatkozó jogalkotási eszköz.

3.3.1.4. *Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog olyan személyek esetében, akiket büntetőügyekben hatáskörrel rendelkező bíróságra idéztek be, az említett bíróság előtti megjelenés előtt kellő időben – 3. cikk (2) bekezdésének d) pontja*

Bár három tagállamban a jogszabályok nem teljesen világosak, különösen az ügy előkészítéséhez szükséges kellő időt illetően, e rendelkezés vonatkozásában nem merültek fel konkrét átültetési problémák.

3.3.2. *Az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog tartalma – 3. cikk (3) bekezdése*

Az irányelv 3. cikkének (3) bekezdése határozza meg azokat az elemeket, amelyekkel az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog jár, más szavakkal fogalmazva a jog tartalmát írja le.

3.3.2.1. *Négyszemközti beszélgetés és kommunikáció az ügyvéddel, a kihallgatás megkezdését megelőzően is – 3. cikk (3) bekezdésének a) pontja*

E rendelkezés értelmében a gyanúsítottnak vagy vádlottnak joga kell legyen az őt képviselő ügyvéddel négyszemközt beszélni és kommunikálni, adott esetben a rendőrség vagy más bűnüldöző vagy igazságügyi hatóság általi kihallgatás megkezdését megelőzően is.

Míg három tagállam ezt a rendelkezést szó szerint ültette át, más tagállamokban a jogszabályok olyan fogalmakra utalnak, mint a kommunikáció, találkozások, kapcsolattartás, illetve megbeszélések. A részleges átültetés problémája azonban 11 tagállamban felmerült. A tagállamok többségében ezek a hiányosságok az irányelv 2. cikke (1) bekezdésének és 3. cikke (2) bekezdése a) pontjának átültetésével összefüggésben is megállapított problémákkal voltak kapcsolatosak (lásd 3.2.1. és 3.3.1.1.). E tagállamok közül néhányban az irányelv 4. cikkének átültetésével kapcsolatos problémák a 3. cikk (3) bekezdése a) pontjával összefüggésben is negatív hatással voltak (lásd 3.4.).

Hét tagállamban voltak megállapíthatók megfelelési problémák. Például az egyik tagállam annak feltételezéséről rendelkezik, hogy egy kihallgatásra írásban beidézett személy a kihallgatás előtt bizalmasan egyeztetett egy ügyvéddel (lásd 3.3.1.1.). Pár tagállam eltérést tesz lehetővé az ügyvéddel folytatott kommunikáció bizalmasságát illetően (lásd 3.4.), néhány tagállamban pedig az (első) kihallgatást megelőző kommunikáció 30 percre korlátozódik vagy főszabály szerint a börtönbe zárt személy ügyvédjével heti egyszeri telefonos kapcsolattartásra.

3.3.2.2. *Az ügyvéd jelenléte és hatékony részvétele a kihallgatás során – 3. cikk (3) bekezdésének b) pontja*

Az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének b) pontja meghatározza a gyanúsítottak vagy vádlottak azon jogát, hogy az ügyvédjük jelen legyen, és hatékonyan részt vegyen a kihallgatás során. Miközben az ügyvéd részvételére a nemzeti jog szerinti eljárásokkal összhangban kerülhet

sor, ezen eljárások nem sérthetik az érintett jogok tényleges gyakorlását és lényegét. Az irányelv (25) preambulumbekkezdése alaposabban kifejti a hatékony részvételt, miszerint az ügyvéd kérdéseket tehet fel, magyarázatot kérhet és nyilatkozatokat tehet, amelyeket az érintett tagállam jogszabályaival összhangban jegyzőkönyvbe kell venni. Az ügyvéd részvételének tényét fel kell venni a jegyzőkönyvbe.

Az ügyvéd valamennyi tagállamban jelen lehet a kihallgatás során, és ezt a körülményt jegyzőkönyvbe is veszik. A tagállamok jelentős számában találhatók az ügyvéd részvételére vonatkozó szabályok. Hat tagállamban azonban nem minden gyanúsított és vádlott rendelkezik ezzel a joggal. Ezek a hiányosságok főleg a 2. cikk (1) bekezdésének átültetésével összefüggésben is megállapított problémákkal kapcsolatosak (lásd 3.2.1.).

16 tagállamban azonban a részvétel hatékonysága kérdéses. Sokan közülük az ügyvéd részvételét csak a kihallgatás végén engedik meg. Ez problémákat vethet fel, különösen az olyan bonyolultabb esetekben, amikor a kihallgatás terjedelmes lehet. Az ügyvédek esetleg nincsenek olyan helyzetben, hogy kérdéseiket közvetlenül a kihallgatott személynek tegyék fel, e helyett csak korlátozva, a kihallgatást vezető hatóságon keresztül tehetik fel. Az ügyvédek oly módon is korlátozhatják, hogy a kérelmeiket, észrevételeiket és fenntartásaikat az ügyésznek nyújthatják be. Néhány tagállamban a jogszabályok ötvözik ezeket a korlátozásokat. Az egyik tagállamban a jogszabályok nem is szólnak az ügyvéd részvételéről, kivéve a bírósági tárgyalások során, ahol az ügyvéd az ügyész és a szakértő tanút követően tehet fel kérdéseket.

3.3.2.3. Az ügyvéd jelenléte a nyomozási vagy bizonyításfelvételi cselekmények során – 3. cikk (3) bekezdésének c) pontja

Ez a rendelkezés az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot szabályozza a bizonyításfelvételi cselekmények során. Felvázolja azt a minimálisan három bizonyításfelvételi cselekményt, amelyek során a gyanúsítottaknak és vádlottaknak joga kell legyen ahhoz, hogy az ügyvédjük jelen legyen. Ezek a következők: felismerésre bemutatás, szembesítések és a bűncselekmény rekonstruálása. Mindez csak akkor alkalmazandó, ha e cselekményeket a nemzeti jog előírja, és amennyiben a nemzeti jog alapján a gyanúsítottnak vagy a vádlottnak jelen kell lennie vagy jelen lehet az érintett cselekménynél. Így ha valamely bizonyításfelvételi cselekmény nem létezik a nemzeti jog alapján, az irányelv nem írja elő az érintett tagállamnak, hogy azt hozza létre. Ugyanakkor a három cselekmény minimális listaként került meghatározásra, és a tagállamok rendelkezhetnek további bizonyításfelvételi cselekményekről, amelyek során az ügyvédnek jogában áll jelen lenni.

Kilenc tagállam vonatkozásában merült fel átültetési probléma. Az, hogy néhány tagállam elmulasztotta a 3. cikk (2) bekezdésének b) pontját teljes körűen átültetni, a 3. cikk (3) bekezdése c) pontjának hiányos átültetését eredményezte (lásd 3.3.1.2.). Néhány másik tagállam nem adja meg az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot a vonatkozó nyomozási cselekmények során, annak ellenére, hogy ezek a nyomozási cselekmények ténylegesen léteznek azon országok nemzeti jogában vagy gyakorlatában. Pár további tagállam jogszabályai nem rendelkeznek néhány bizonyításfelvételi cselekménnyel, ami azt jelenti, hogy az átültetés elmaradása ebben a vonatkozásban nem okoz hiányosságot.

3.3.3. Ügyvédi segítség igénybevételét elősegítő tájékoztatás és intézkedések – 3. cikk (4) bekezdés

Ez a rendelkezés azt szabályozza, hogy a tagállamok milyen szinten kötelesek segíteni a gyanúsítottaknak és vádlottaknak az ügyvédi segítség igénybevételében. Míg az irányelv attól függetlenül alkalmazandó, hogy e személyek szabadságelvonás alatt állnak-e (az irányelv 2. cikke (1) bekezdésének első mondata), a 3. cikk (4) bekezdése különbséget tesz a szabadságelvonás alatt álló és nem álló személyek helyzete között. A tagállamoknak törekedniük kell arra, hogy azok számára, akik szabadon távozhatnak, általános információkat nyújtsanak, megkönnyítve számukra, hogy egy ügyvédet találjanak; azok számára, akik szabadságelvonás alatt állnak, a tagállami kötelesség szintje még magasabb. Ez utóbbi esetben, a tagállamoknak meg kell tenniük az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy a szabadságelvonással érintett gyanúsítottak vagy vádlottak ténylegesen gyakorolni tudják ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogukat.

E rendelkezés átültetését a tagállamok például a következő nemzeti intézkedésekkel támogatták:

- tájékoztatás nyújtása;
- magyarázat nyújtása a jogokról és hogy hogyan lehet azok előnyeiben részesülni;
- az ügyvéddel való közvetlen kapcsolatba lépés módjának biztosítása, például segélyvonal, ügyeletes ügyvédi rendszerek, ügyvédi jegyzékek, tematikus honlapok, keresőmotorok, brosrák és – az egyik tagállam esetében – egy csevegőszolgáltatás.

Néhány tagállam egy ügyvéd kinevezésének megkönnyítése érdekében különösen a szabadságelvonás alatt álló személyek esetére sürgősségi segélyszolgálatot vezetett be. Számos tagállamban a szabadságelvonás indokolja a kötelező védelmet, az ügyvédet pedig hivatalból is kirendelhetik.

A tagállamok kis számában azonban az ügyvédi segítség igénybevételét megkönnyítő intézkedések nem feltétlenül állnak az eljárások korai szakaszában lévő személyek rendelkezésére, például mielőtt a nemzeti jog értelmében hivatalosan megvádolnák őket, vagy azok rendelkezésére, akik az ágazati jogszabályok külön jogi aktusainak hatálya alá esnek. E tagállamok közül az egyikben például az ügyvéddel való kapcsolatba lépés is függ a „rendelkezésre álló erőforrásoktól”, ami túl homályos megfogalmazásnak tűnik.

3.3.4. Eltérések – 3. cikk (5) bekezdése és 3. cikk (6) bekezdése

3.3.4.1. Ideiglenes eltérések a nagy földrajzi távolság miatt – 3. cikk (5) bekezdése

Ez a rendelkezés ideiglenes eltérést tesz lehetővé, ha a gyanúsított vagy vádlott nagy földrajzi távolságban található. Lehetővé teszi a tagállam számára, hogy eltérjen az irányelv 3. cikke (2) bekezdésének c) pontjától, amennyiben lehetetlen a gyanúsított vagy vádlott azon jogának biztosítása, hogy a szabadságelvonás megkezdését követően indokolatlan késedelem nélkül igénybe vehessen ügyvédi segítséget. Ilyen körülmények között az ideiglenes eltérés alkalmazása során nem hallgatható ki a gyanúsított vagy vádlott, illetve a 3. cikk (3)

bekezdésének c) pontja értelmében nem folytatható bizonyításfelvétel (lásd (30) preambulumbekendést is).

A lehetőséggel csak kilenc tagállam élt. Ketten közülük az irányelv szövegét szó szerint átirták a jogukba. Három másik tagállamban a jogszabályok lehető teszik a személy kihallgatását, ami nem felel meg az irányelvnek. Egyes további elemek ugyancsak aggályokat vetnek fel. Először is előfordulhat, hogy az eltérés lehetősége nem korlátozódik a tárgyalást megelőző szakaszra, ahogy arról az irányelv rendelkezik. Másodszor, az eltérések rendkívüli és ideiglenes jellege kétséges lehet, és harmadszor, néhány vonatkozó törvény olyan személyeknek engedi meg a gyanúsított vagy vádlott segítségét, akik a nemzeti jog értelmében nem ügyvédek.

3.3.4.2. Ideiglenes eltérések személyeket érintő kockázatok vagy a nyomozás igényei alapján – 3. cikk (6) bekezdés

Az irányelv 3. cikkének (6) bekezdése az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogtól ideiglenes eltéréseket tesz lehetővé. A gyanúsítottnak vagy vádlottnak az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének c) pontja értelmében történő kihallgatását, illetve a bizonyításfelvételt rendkívüli körülmények között és kizárólag a tárgyalást megelőző szakaszban teszi lehetővé. Ilyen alapon a tagállamok indokolt mértékben ideiglenes eltérésekről rendelkezhetnek az eset egyedi körülményeinek fényében az alábbi nyomós okok egyike miatt:

- a. sürgősen meg kell akadályozni a valamely személy életét, szabadságát vagy testi épségét fenyegető, súlyosan hátrányos következmények bekövetkeztét;
- b. a nyomozó hatóságok azonnali intézkedése elengedhetetlen ahhoz, hogy megakadályozzák a büntetőeljárás érdemi veszélyeztetését.

Csupán öt tagállam döntött úgy, hogy ezen eltérési lehetőségek közül egyet sem alkalmaz. 20 másik tagállamban találhatóak eltérések, amelyeket az egyéneket érintő kockázatok vagy a nyomozás igényei indokolnak. Az irányelv átültetésének pontossága azon tagállamok közül azonban kevésben zár ki minden kételyt, ami azt jelenti, hogy közülük többen állapítottak meg lehetséges megfeleléségi problémákat. Azon tagállamokat nézve, ahol megfeleléségi problémák merültek fel, látható, hogy az általuk meghatározott eltérések közül néhány összhangban van az irányelvvel, miközben mások aggályokat vetnek fel. Például a 3. cikk (6) bekezdésében leírt helyzeteket tükröző nemzeti jogszabályokban előfordulhat, hogy nem kötik ki egyértelműen, hogy kizárólag rendkívüli körülmények között és az eset egyedi körülményeinek fényében indokolt mértékben alkalmazható eltérés.

Egy másik aggály, hogy az eltérés lehetősége túllépheti az eljárás tárgyalást megelőző szakaszát. Pár tagállam szabályaiban a „sürgősség” és/vagy a „súlyosan hátrányos következmények” feltétele kétséges (az irányelv 3. cikke (6) bekezdésének a) pontja). Több tagállam rendelkezik olyan eltérésekről, amelyek tekinthetők úgy, hogy a büntetőeljárás veszélyeztetésének megelőzésére irányulnak (3. cikk (6) bekezdésének b) pontja), de az alkalmazási körük nem korlátozódik az irányelvben említett feltételekre és nem felelnek meg az azonnali intézkedés elengedhetetlensége, illetve az érdemi veszélyeztetés megelőzése követelményének. Ezen eltéréseket lehetővé tevő szabályok például „a bizonyítékok

gyengítésének”, „a nyomozás nehezítésének”, illetve „a nyomozás érdeke és sikere akadályozásának” általános kockázatára utalnak.

15 tagállamban az eltérési lehetőségeknek nincs kapcsolata az irányelv 3. cikke (6) bekezdésének a) és b) pontjában meghatározott követelményekkel és nem illeszkednek az irányelv által előírt forgatókönyvekbe. Ez egy olyan kockázatot teremt, miszerint a gyanúsítottak és vádlottak bizonytalan helyzetben találhatják magukat, arra vonatkozó biztosíték nélkül, hogy a kihallgatás vagy az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének c) pontja értelmében történő bizonyításfelvétel csak akkor történne meg egy ügyvéd jelenléte nélkül, ha a személy az irányelv 9. cikkében meghatározott feltételek mellett lemondana erről a jogról (lásd 3.9.). A nemzeti jogszabályokban hivatkozásokat találunk például az „őrizet idejének indokolatlan meghosszabbítására”, „vis maior” eseteire, a nyomozási cselekmények késleltetésének „nem biztonságos” voltára, a „már esetleg elkezdődött” kihallgatás során az ügyvéd jelenlétére, továbbá meglehetősen homályos feltételekre, mint az „indokolt jogalap”. Különböző tagállamokban a törvények kimondják, hogy a nyomozás során az ügyvéd jelenlétének hiánya nem akadályozza meg az eljárási cselekmények lefolytatását, amennyiben bizonyítható, hogy az ügyvédet tájékoztatták a cselekmény napjáról és időpontjáról. További példák közé tartoznak azok a rendelkezések, miszerint előfordulhat, hogy egy ügyvéd nem tud részt venni a nyomozási cselekményeken, ha a „cselekmény nem halasztható el” és „erről értesítés nem küldhető”.

Végül, néhány tagállamban az ügyvéd megjelenésére határidőt rögzítettek, és ezekben az országokban a jogszabályok megengedik a kihallgatás vagy az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének c) pontja értelmében történő bizonyításfelvétel lefolytatását az ügyvéd jelenléte vagy egy egyértelmű lemondás nélkül. Néhány jogrendszerben ezek a határidők mindössze 2 órák is lehetnek, egy tagállam esetében pedig mindössze 1 óra. Ez jelentős mozgásteret hagy a kihallgatásnak vagy a bizonyításfelvételnek az ügyvéd jelenléte vagy egy egyértelmű lemondás nélkül történő lefolytatására, aminek eredménye az irányelvben meg nem határozott széles körű eltérés. Mindez hatással van a megfelelésre.

3.4. Titkosság (4. cikk)

Az irányelv 4. cikke határozott elvi nyilatkozatot tartalmaz az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog gyakorlása során a gyanúsított vagy a vádlott és ügyvédje közötti kommunikáció titkosságának tiszteletben tartására vonatkozóan. Ez magában foglalja a találkozókat, a levelezést, a telefonbeszélgetéseket, valamint a nemzeti jog alapján engedélyezett egyéb kommunikációs formákat. A rendelkezés nem határoz meg olyan körülményeket, amelyek során a tagállamok eltérhetnének a titkossághoz való jogtól. A (33) preambulumbekkezdés is ezt támasztja alá, és egyben megmagyarázza, hogy a gyanúsított vagy vádlott és az ügyvédje közötti kommunikáció titkossága alapvető fontosságú a védelemhez való jog tényleges gyakorlásának biztosítása szempontjából, és lényeges részét képezi a tisztességes eljáráshoz való jognak.

A tagállamok több mint fele pontosan ültette át ezt a rendelkezést. Néhány tagállamban azonban részleges átültetési problémák állapíthatók meg. E hiányosságok azzal kapcsolatosak,

hogy a személyek egyes csoportjai az eljárás konkrét szakaszaiban hatályon kívül esnek, illetve a jogszabályok nem terjednek ki bizonyos kommunikációs módszerekre, mint például a találkozókra, a telefonbeszélgetésekre, a postára és más küldeményekre. Négy tagállamban a jogszabályok eltérést tesznek lehetővé a titkossági követelmény alól, ami hatással van az irányelvnek való megfelelésre.

3.5. Valamely harmadik személynek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jog (5. cikk)

3.5.1. Általános elv – 5. cikk (1) bekezdés

Az irányelv 5. cikkének (1) bekezdése rendelkezik a szabadságelvonással érintett gyanúsítottak vagy vádlottak azon jogáról, hogy legalább egy általa megnevezett személyt – például hozzátartozóját vagy munkáltatóját – indokolatlan késedelem nélkül értesítsék a szabadságelvonásról, ha úgy kívánja.

A részleges átültetés problémája 11 tagállamban került megállapításra. E tagállamok közül sokban nem egyértelmű, hogy a harmadik személyt indokolatlan késedelem nélkül értesítik-e. Számos tagállamban a harmadik személy értesítéséhez való jog a szabadságelvonás bizonyos helyzeteire vagy a gyanúsítottak vagy vádlottak egyes csoportjaira korlátozódik. Néhány tagállamban az irányelv 2. cikke (1) bekezdésével összefüggésben megállapított személyi hatály korlátozásai is hatottak az 5. cikk (1) bekezdésének átültetésére. Egy másik aggály az volt, hogy az irányelv követelményei csak a gyanúsítottak vagy vádlottak nyújtandó információkkal kapcsolatos rendelkezésekben jelennek meg.

Az átültetés pontossága több másik tagállamban kétséges. Ennek oka az, hogy korlátozások vonatkoznak arra, hogy ki értesíthető a szabadságelvonásról vagy harmadik személyeket a szabadságelvonás alatt álló személyek kívánságától függetlenül értesítenek.

3.5.2. Ideiglenes eltérések – 5. cikk (3) bekezdés

Az irányelv 5. cikkének (3) bekezdése ideiglenes eltéréseket tesz lehetővé valamely harmadik személynek a az értesítéséhez való jogtól (ideértve a gyermekekkel kapcsolatos eseteket is, lásd az alábbi 3.5.3. pontot), amennyiben azt az eset egyedi körülményeinek fényében az alábbi nyomós okok egyike támasztja alá:

- a. sürgősen meg kell akadályozni a valamely személy életét, szabadságát vagy testi épségét fenyegető, súlyosan hátrányos következmények bekövetkeztét;
- b. sürgősen meg kell előzni egy olyan helyzetet, amely a büntetőeljárást érdemben veszélyeztethetné.

Ezek az eltérési lehetőségek 18 tagállam jogrendszerében léteznek. A nemzeti végrehajtási intézkedések értékelése kimutatja, hogy az 5. cikk (3) bekezdése a tagállamok között a legnagyobb különbözőséget mutató rendelkezéseknek egyike.

Több tagállam megengedi az irányelvben meghatározott jogalapnak megfelelően az elutasítást. Néhány másik tagállam azonban az irányelvben meghatározott feltételekhez

hasonló feltételekhez köti az eltéréseket, de kevésbé korlátozóan. További tagállamok azon feltételei még ennél is kevésbé szigorúak, amelyek alapján a valamely harmadik személy értesítéséhez való jog mellőzhető, és amelyek utalnak például a „büntetőeljárásban az igazságról való megbizonyosodásnak” szükségességére, helyzetekre, amelyekben „a büntetőeljárást hátrányosan befolyásolná” az értesítés, a „nyomozás jelentős akadályozására” vagy az „eset vizsgálatára és magyarázatára”. Az elutasítás indokolása eredhet „egy jogszabályba foglalt fontos cél teljesülésének biztosítása”, „valamely bűncselekmény megelőzése” vagy „az őrizeti cél aláásásának” elkerülése iránti igényből. A nemzeti jogszabályokból idézett további jogalapok közé tartoznak az „indokolatlan nehézségek”, „leküzdhetetlen körülmények” vagy homályos „alapos indokok” vagy „bármely más indokok”.

3.5.3. Gyermekekkel kapcsolatos sajátosságok – 5. cikk (2) és (4) bekezdése

Az irányelv 5. cikkének (2) és (4) bekezdése gyermekekkel (a meghatározás szerint 18. életévét be nem töltött személyek) kapcsolatos külön szabályokat határoz meg. Az irányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében a gyermek feletti szülői felelősség gyakorlója a lehető leghamarabb tájékoztatást kell kapjon a szabadságelvonásról és annak indokairól, kivéve, ha ez a gyermek mindenképp felett álló érdekeivel ellentétes volna, amely esetben más megfelelő felnőttet kell tájékoztatni. Azokban az esetekben, amikor ideiglenes eltérés kerül alkalmazásra, valamely gyermekvédelmi vagy gyermekjóléti hatóságot indokolatlan késedelem nélkül szükséges tájékoztatni a gyermek szabadságelvonásáról (az irányelv 5. cikkének (4) bekezdése). E rendelkezés célja az olyan esetek elkerülése, amikor gyermekeket teljes elkülönítéssel tartanak fogva.

Valamennyi tagállamban léteznek a gyermekek számára külön biztosítékokat tartalmazó külön szabályok. 10 tagállam jogszabályai lehetővé teszik más megfelelő felnőtt tájékoztatását, amennyiben a szülői felelősség gyakorlójának tájékoztatása a gyermek mindenképp felett álló érdekével ellentétes volna. Példa ilyen személyre lehet egy másik megfelelő felnőtt, akit esetleg a gyermek jelöl meg, egy kiskorúak védelmével foglalkozó hatóság vagy egy eseti gyám (azaz a gyermek bíróság által kinevezett gyámja). Számos tagállamban a jogszabályok nem határoznak meg egyértelmű mechanizmust a gyermek mindenképp felett álló érdekének figyelembe vételére. Három tagállamban a jogszabályok nem teszik egyértelművé, hogy a tájékoztatás cselekményének a lehető leghamarabb meg kell történnie. Ugyancsak a gyermekeket illetően, néhány tagállamban az alkalmazási kör korlátozása hiányos átültetéshez vezetett, mivel csak a megvádolt, kihallgatott, vagy a nemzeti jog értelmében hivatalosan megvádolt gyermekekre vannak figyelemmel. Egy tagállamban, a 16 és 18 év közötti kiskorúak a felnőttekre alkalmazandó általános rendszerhez tartoznak és nem részesülnek az irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében előírt különleges bánásmódban.

Több tagállamban a szülői felelősség gyakorlójának tájékoztatása alól lehetséges a kivétel, ha a gyermek kifejezi kívánságát, hogy ez ne történjen meg. Az irányelv nem rendelkezik erről a kivétellről. Egy tagállam joga az értesítési kötelezettség alóli kivétellről rendelkezik, amely

nem csupán akkor engedi meg az értesítés követelményének mellőzését, ha az a gyermek mindenképp feletti érdekével ellentétes, hanem akkor is, „ha annak bármilyen egyéb oka van”.

A tagállamok fele nem tesz lehetővé eltérést a szülői felelősség gyakorlójának vagy más megfelelő felnőttnek attól a jogától, hogy egy gyermek szabadságelvonásáról értesüljön, ahogyan azt az irányelv 5. cikkének (2) bekezdése meghatározza, míg a másik felük megengedi ezt az eltérést. A tagállamok ez utóbbi csoportjában a jogrendszerek többsége rendelkezik az 5. cikk (4) bekezdésében meghatározott biztosítékokról, de két tagállam a követelményeket egyáltalán nem ültette át. Egy másik tagállamban a törvény nem írja elő egyértelműen a gyermekvédelmi vagy gyermekjóléti hatóság indokolatlan késedelem nélkül történő tájékoztatását.

Egy tagállam lehetővé teszi az eltérést a gyermekvédelmi vagy gyermekjóléti hatóság értesítésének kötelezettsége alól, ha ez „valamely fontos cselekmény céljának teljesítését kockáztatná” vagy ha ez az értesítés „indokolatlan nehézségeket” okozna.

3.6. A harmadik személyekkel való kommunikációhoz való jog a szabadságelvonás ideje alatt (6. cikk)

Az irányelv 6. cikke meghatározza a kötelezettséget, miszerint biztosítani kell a szabadságelvonással érintett gyanúsítottak és vádlottak számára azt a jogot, hogy legalább egy általuk megnevezett harmadik személlyel (például hozzátartozóval) indokolatlan késedelem nélkül kommunikálhassanak (6. cikk (1) bekezdés). E jog gyakorlása azonban kényszerítő körülményekre vagy arányos operatív követelményekre tekintettel korlátozható vagy késleltethető (6. cikk (2) bekezdése).

Valamennyi tagállam jogszabályai rendelkeznek a szabadságelvonás ideje alatti kommunikációhoz való jogról. Ezek a szabályok kimondhatnak egy általános elvet, vagy részletes szabályokat határozhatnak meg a kommunikáció időtartamára és gyakoriságára, illetve a konkrét kommunikációs módra, például telefon használatára, látogatásokra vagy írásbeli kommunikációra vonatkozóan. A vonatkozó jogszabályokat gyakran nem csupán a büntetőeljárásról szóló törvény, hanem a büntetés-végrehajtási intézetek igazgatására vonatkozó szabályok is tartalmazzák.

Azonban aggályok merültek fel, hogy sok tagállam: (i) nem biztosítja, hogy a harmadik személyekkel való kommunikációhoz való jogot indokolatlan késedelem nélkül, többek között a rendőrség általi szabadságelvonás alatt is gyakorolni lehessen; és (ii) olyan korlátozásokat vezetett be a rendelkezés alkalmazási körét illetően, amelyekről az irányelv nem rendelkezik. Bár a jog korlátozására vagy késleltetésére vonatkozó lehetőség meglehetősen széles mérlegelési jogkört biztosít a tagállamok számára, közülük sok tagállam jogszabályai aggályokat vethetnek fel, például azért, mert a szabályok a harmadik személyekkel való kapcsolattartás túlzottan korlátozott számáról, illetve időtartamáról, vagy akár – világos feltételek nélkül – azok teljes betiltásáról rendelkezhetnek.

3.7. A konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jog (7. cikk)

Az irányelv 7. cikke a nem az adott tagállam állampolgárságával rendelkező gyanúsítottak vagy vádlottak számára biztosítja a jogot, hogy az állampolgárságuk szerinti állam konzuli hatóságait indokolatlan késedelem nélkül tájékoztassák a szabadságelvonásról, továbbá, hogy – ha kívánják – kommunikálhassanak e hatóságokkal. A 7. cikk azt is biztosítja, hogy e gyanúsítottak és vádlottak joga legyen arra, hogy a konzuli hatóságok látogatást tegyenek nála, joga legyen velük beszélni és levélben érintkezni, valamint joga legyen arra, hogy konzuli hatóságai jogi képviseltről gondoskodjanak számára.

Az irányelv 7. cikkének átültetése majdnem az összes tagállamban túlnyomórészt befejeződött. Egyes lehetséges joghézagokat nagyrészt áthidal a konzuli kapcsolatokról szóló 1963. évi bécsi egyezmény¹⁴ közvetlen alkalmazhatósága, ideértve annak 36. cikkét is. Ez például pótolná az arra a helyzetre vonatkozó kifejezett hivatkozások hiányát, amikor valamely személy két vagy több állampolgársággal rendelkezik, vagy amikor felmerül a jogi képviseltről való gondoskodás lehetősége.

A jogszabályok megfelelőségével kapcsolatosan azonban körülbelül a tagállamok felében kételyek merültek fel. Több tagállamban ez a jogtól való lehetséges eltérések miatt merült fel, az egyik tagállam esetében pedig a „rendelkezésre álló eszközökkel” történő kommunikációra való meglehetősen homályos hivatkozás miatt. E törvények vagy eljárások nem feltétlenül biztosítják teljes körűen, hogy azon célok megvalósuljanak, amelyekre az irányelv 7. cikke szerinti jogokat szánták (lásd a 7. cikk (3) bekezdését). Néhány másik tagállamban a konzuli hatóságokat attól függetlenül értesítik, hogy az érintett személy beleegyezett-e. Ez nincs összhangban a 7. cikk (1) bekezdésével, mivel az a vonatkozó konzuli hatóság tájékoztatását a személy kívánságától teszi függővé.

3.8. Az ideiglenes eltérések alkalmazásának általános feltételei (8. cikk)

Az irányelv 8. cikke az irányelv 3. cikke (5) és (6) bekezdésében, valamint 5. cikke (3) bekezdésében meghatározott ideiglenes eltérések alkalmazására további feltételeket határoz meg. Az irányelv 8. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy egy eltérés: (i) arányos, és nem terjed túl a szükséges mértéken; (ii) időben szigorúan korlátozott; (iii) nem alapul kizárólag a feltételezett bűncselekmény típusán vagy súlyosságán; és (iv) nem sérti általában véve az eljárás tisztességes lefolytatását. Minden eltérés vonatkozásában a határozatot eseti alapon kell meghoznia egy igazságügyi hatóságnak vagy valamely más illetékes hatóságnak, azzal a feltétellel, hogy a határozat bírósági felülvizsgálat tárgyát képezheti. Az irányelv 3. cikkének (5) és (6) bekezdésében meghatározott eltéréseket kellően indokolt, jegyzőkönyvbe vett határozatban kell engedélyezni.

Az irányelv 8. cikkének (2) bekezdése az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogtól való lehetséges eltérésekkel foglalkozik. Az ilyen eltérésekről rendelkező, valamint az irányelv 8. cikkének (2) bekezdését átültető tagállamok többségében az eltérésekről szóló határozatok meghozhatók olyan hatóság által is, amely nem igazságügyi hatóság; e tagállamok közül csak

¹⁴ http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf .

néhány írja elő igazságügyi hatóság közbenjárását. Mind a határozat indoklására, mind a határozat jegyzőkönyvbe vételére vonatkozó követelmény gyakran levezethető az általános eljárási szabályokból, amennyiben nincsenek szó szerint átültetve. Több tagállamban megfelelőségi problémák merültek fel, mivel az előírt garanciákat gyakran csak az eltéréseket lehetővé tevő rendelkezéseknek egy része határozza meg. Ez főként a határozatok jegyzőkönyvbe vételére vonatkozó egyértelmű szabályok hiányának tudható be, de a bírói felülvizsgálatról rendelkező szabályok hiányának is, amennyiben a határozatokat olyan hatóságok hozták, amelyek nem igazságügyi hatóságok, továbbá kisebb mértékben, a határozat indokolt jellegére vonatkozó rendelkezések hiányának.

Az irányelv 8. cikkének (3) bekezdése azon lehetséges eltérésekre vonatkozik, amelyek a valamely harmadik személy szabadságelvonásról történő tájékoztatásához való jogot érintik. Az ilyen eltérésekről rendelkező, valamint az irányelv 8. cikkének (3) bekezdését átültető tagállamok közül sokban az eltérésekről szóló határozatok meghozhatók olyan hatóság által is, amely nem igazságügyi hatóság; e tagállamok közül csak néhány írja elő igazságügyi hatóság közbenjárását. Csak néhány tagállamban merültek fel átültetési problémák, mégpedig a bírói felülvizsgálatról rendelkező szabályok hiánya miatt – amennyiben a határozatokat olyan hatóságok hozták, amelyek nem igazságügyi hatóságok – vagy akár az irányelv 8. cikke (3) bekezdésében szereplő követelmények átültetésének teljes elmaradása miatt.

3.9. Jogról való lemondás (9. cikk)

Ez a rendelkezés arra az esetre határoz meg biztosítékokat, ha a gyanúsítottak és vádlottak a szabadságelvonástól függetlenül lemondanak a 3. és 10. cikk szerinti jogaikról. Az irányelv kimondja, hogy ilyen esetekben a gyanúsítottnak vagy vádlottnak egyszerű és közérthető nyelven egyértelmű és kellő tájékoztatást szükséges kapnia az érintett jog tartalmáról és az arról való lemondás lehetséges következményeiről. Ez a tájékoztatás nyújtható szóban vagy írásban. A jogról való lemondás önkéntes és egyértelmű kell legyen. A 9. cikk azt is előírja, hogy a lemondást és a lemondás körülményeit jegyzőkönyvbe kell venni, valamint, hogy a gyanúsított és vádlott a lemondást a későbbiekben a büntetőeljárás során bármikor visszavonhatja. A gyanúsítottat és vádlottat tájékoztatni kell a lemondás visszavonásának lehetőségéről. Az ilyen visszavonás a megtételének időpontjától hatályos.

A tagállamok jelentős számában vezettek be jogszabályokat, amelyek az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról való lemondás lehetőségét szabályozzák. Öt tagállamban nem létezik ilyen jogszabály. Egy tagállam nem kínál semmilyen lehetőséget az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról való lemondásra, és így a védelem mindig kötelező.

Míg három tagállam az irányelvet majdnem szó szerint ültette át, a 9. cikk átültetésében sok hiányosság volt megállapítható. A 9. cikk (1) és (2) bekezdésében szereplő követelmények átültetése csak néhány tagállamban megfelelő, ellenben számos másik tagállamban súlyos átültetési problémák merültek fel. Ez gyakran amiatt a körülmény miatt van, hogy a gyanúsítottaknak vagy vádlottaknak nyújtott tájékoztatás nem haladja meg a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelv vonatkozó rendelkezéseinek követelményeit, például

hiányzik a lemondás következményeiről való tájékoztatás. Ami a 9. cikk (3) bekezdését illeti, az átültetés csak néhány tagállamban értékelhető kielégítőnek.

Három tagállamban csak felnőttek mondhatnak le az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról. E tagállamok közül az egyik a jogi képviselőhöz való jogról való lemondás és a kihallgatást megelőzően egy ügyvéddel való egyeztetéshez való jogról való lemondás között is különbséget tesz. Két tagállamban a jogról való lemondásokra vonatkozó jogszabályok kizárólag azon szabályokkal összefüggésben rendelkeznek, hogy e tagállamokban mi tekinthető „kötelező védelemnek”, és ettől a védelem már nem kötelező.

3.10. Ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban (10. cikk)

3.10.1. Az európai elfogatóparancsot végrehajtó tagállamban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog – 10. cikk (1) és (2) bekezdése

Az irányelv 10. cikkének (1) és (2) bekezdése kimondja, hogy az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban érintett személyek (a továbbiakban: a keresett személyek) rendelkeznek az elfogatóparancs alapján foganatosított letartóztatást követően a végrehajtó tagállamban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való joggal. A végrehajtó tagállamban a keresett személyeknek rendelkezniük kell az ügyvédi segítségnek a szabadságelvönél megkezdését követően indokolatlan késedelem nélkül való igénybevételéhez való joggal, az őket képviselő ügyvéddel való találkozáshoz és kommunikációhoz való joggal, valamint azzal a joggal, hogy az ügyvédjük jelen legyen és ténylegesen részt vegyen az eljárási cselekményekben. Amennyiben a kihallgatáson az ügyvéd részt vesz, ezt az érintett tagállam jogában meghatározott jegyzőkönyvezési eljárással összhangban rögzíteni kell.

A tagállamok többségében a jogszabályok a büntetőeljárással kapcsolatos szabályok összességének vagy azok közül néhányának az értelemszerű alkalmazásáról rendelkeznek. Ez azt jelenti, hogy az európai elfogatóparancssal kapcsolatos ügyekben biztosított jogok tartalma megegyezik a gyanúsítottak és vádlottak által a nemzeti büntetőeljárások során élvezett jogokkal. Öt tagállamban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog átültetése kizárólag az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárást szabályozó és az irányelv jogaival ebben az összefüggésben foglalkozó külön szabályokon alapszik.

21 tagállamban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a letartóztatás időpontjában egyértelműen biztosított (az irányelv 10. cikkének (1) bekezdése). Négy tagállamban az ezen időszemponton alapuló biztosíték kevésbé nyilvánvaló. Sok tagállam pontosan ültette át a keresett személy ahhoz való jogát, hogy az ügyvédje a kihallgatáson részt vegyen (az irányelv 10. cikke (2) bekezdésének c) pontja).

Az irányelv 10. cikke (2) bekezdésének pontos átültetésével kapcsolatosan a büntetőeljárást szabályozó szabályok értelemszerű alkalmazása miatt bizonyos problémák merültek fel. E problémák közé tartozik a meglehetősen homályos utalás arra a lehetőségre, hogy egy ügyvéddel „bármilyen rendelkezésre álló eszköz segítségével” kapcsolatba lépjenek, valamint

a keresett személy és az ügyvédje közötti kommunikáció fél órára történő korlátozása (lásd 3.3.2.1. és 3.3.3.). Mivel a büntetőeljárási szabályok értelemszerűen kerültek alkalmazásra, a büntetőeljárás során az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogtól való eltérések több tagállamban az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban is alkalmazhatók lehetnek, amiről az irányelv 10. cikkének (1) és (2) bekezdése nem rendelkezik.

3.10.2. Az európai elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog – 10. cikk (4) és (5) bekezdése

Az irányelv 10. cikkének (4) bekezdése szerint a keresett személynek a kibocsátó tagállamban is jogában áll ügyvédet megbízni. A kibocsátó tagállam ügyvédjének szerepe abból áll, hogy segítséget nyújt a végrehajtó tagállam ügyvédjének azáltal, hogy információkkal és tanácsokkal látja el annak biztosítása érdekében, hogy a keresett személy ténylegesen gyakorolhassa jogait az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárás során. A végrehajtó tagállam illetékes hatóságának a szabadságelvonás megkezdését követően indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatnia kell a keresett személyt erről a jogról. Az irányelv 10. cikkének (5) bekezdése kiköti, hogy amennyiben a keresett személy élni kíván a kibocsátó tagállamban ügyvéd megbízásának jogával, és még nincs ilyen ügyvédje, a végrehajtó tagállam illetékes hatósága köteles mihamarabb értesíti a kibocsátó tagállam illetékes hatóságát. A kibocsátó tagállam illetékes hatóságának indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatást kell nyújtania a keresett személy számára annak érdekében, hogy segítse őt egy ügyvéd megbízásában.

Négy tagállamban a jogszabályok egyáltalán nem fejezik ki a keresett személy ahhoz való jogát, hogy a kibocsátó tagállamban ügyvédet bízson meg. Mintegy öt tagállam nem gondoskodik arról egyértelműen, hogy a keresett személy indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatást kapjon erről a jogról (az irányelv 10. cikkének (4) bekezdése).

Ráadásul az irányelv 10. cikkének (5) bekezdésében meghatározott együttműködési mechanizmusra gyakran nem vonatkoznak külön szabályok. Hét tagállamban a jogszabályokból hiányzik az a követelmény, hogy a végrehajtó tagállam illetékes hatósága mihamarabb értesítse a kibocsátó tagállam illetékes hatóságát azokban az esetekben, amikor a kibocsátó tagállamban ügyvéddel még nem rendelkező keresett személy meg kíván egy ügyvédet bízni. Továbbá, 10 tagállamban a jogszabályok nem ültetik át azt a kibocsátó tagállam illetékes hatóságára vonatkozó követelményt, hogy indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatást nyújtson a keresett személy számára annak érdekében, hogy segítse őt egy kibocsátó tagállambeli ügyvéd megbízásában.

3.10.3. Az irányelvben előírt egyéb jogok értelemszerű alkalmazása – 10. cikk (3) bekezdése

Az irányelv 10. cikkének (3) bekezdése értelmében az irányelv 4., 5., 6., 7. és 9. cikkében meghatározott jogok értelemszerűen alkalmazandók az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokra. Az 5. cikk (3) bekezdése szerinti eltérés alkalmazása esetén az irányelv 8. cikkét is azonos módon alkalmazni kell az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokra.

A tagállamok többségében az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokra vonatkozó jogszabályok is hivatkoznak a gyanúsítottak és vádlottak jogait szabályozó büntetőeljárás szabályokra. Néhány tagállamban azonban ez az értelemszerű alkalmazás nem terjed ki egyértelműen az irányelv vonatkozó rendelkezéseiben meghatározott összes követelményre vagy azok egy részére. A példák közé tartoznak a valamely harmadik személynek és a konzuli hatóságnak a szabadságelvonásról való tájékoztatásához való jog, a harmadik személyekkel és a konzuli hatósággal való kommunikációhoz való jog, valamint az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról való lemondás szabályai.

A büntetőeljárásokra vonatkozó szabályok értelemszerű alkalmazásának másik következménye viszont az, hogy az irányelv 10. cikkének (3) bekezdésében említett cikkek hiánytalan és pontos átültetésével kapcsolatos problémák az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárások jogaira is hatással lehetnek.

3.11. Költségmentesség (11. cikk)

Az irányelv 11. cikke kimondja, hogy az irányelv nem érinti az Európai Unió Alapjogi Chartájával és az emberi jogok európai egyezményével összhangban alkalmazandó, költségmentességre vonatkozó nemzeti jogszabályokat. Ez a terület mára már az alábbi uniós jogszabály hatálya alá tartozik: a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló (EU) 2016/1919 irányelv¹⁵. Az (EU) 2016/1919 irányelv 12. cikke értelmében a tagállamoknak hatályba kell léptetniük azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az irányelvnek 2019. május 5-ig megfeleljenek.

3.12. Jogorvoslat (12. cikk)

Az irányelv 12. cikkének (1) bekezdése meghatározza a kötelezettséget annak biztosítására, hogy a büntetőeljárás alatt álló gyanúsítottak és vádlottak a nemzeti jog szerint hatékony jogorvoslati joggal rendelkezzenek az ezen irányelv szerinti jogaik megsértése esetén. Ez az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban keresett személyekre is alkalmazandó.

A tagállamok túlnyomó részben pontosan ültették át ezt a rendelkezést. A jogorvoslati lehetőségek gyakran említik valamely bíróságon vagy magasabb szintű illetékes hatóságon a fellebbezéshez vagy panasztételhez való jogot, illetve az olyan eljárási cselekmények érvénytelenségéről vagy semmisségéről rendelkeznek, amelyek az eljárási szabályok lényeges megszegését és a vonatkozó jogok megsértését jelentik. Ezen felül a tagállamok szabályokat határozhatnak meg a polgári, fegyelmi vagy büntetőjogi felelősségről, kártérítésről illetve egy ellenőrző állami szerv, mint például az ombudsman közbenjárásáról.

Különösen ami az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot illeti, a 12. cikk (1) bekezdése előírja a tagállamok számára, hogy gondoskodjanak a védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog tiszteletben tartásáról a büntetőeljárások során, amikor

¹⁵ HL L 297., 2016.11.4., 1; o. helyesbítés: HL L 91., 2017.4.5., 40. o.

mérlegelik a gyanúsított vagy a vádlott által az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogának megsértésével – illetve a 3. cikk (6) bekezdésének megfelelően e jogtól engedélyezett eltérés esetében – tett vallomásokat vagy az így szerzett bizonyítékokat. Mindez nem érintheti a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó nemzeti szabályokat és rendszereket. Az irányelv e rendelkezése figyelembe veszi az Emberi Jogok Európai Bíróságának vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, amely a hangsúlyt az eljárások tisztességességének biztosítására fekteti, azáltal, hogy az egyensúlyt keresi a védelemhez való jog és a nyomozás igényei között. Ezt az egyensúlyra való törekvést az irányelv (50) preambulumbekzdése tovább részletezi, felhasználva az Emberi Jogok Európai Bírósága által a *Salduz* ügyben hozott ítélet megfogalmazását¹⁶.

A védelemhez való jog megsértése esetén jogorvoslati lehetőségek valamennyi tagállamban rendelkezésre állnak. Több tagállamban a jogszabályok kifejezett szabályokat tartalmaznak a bizonyítékok kizárására vagy a cselekmények semmisségére vonatkozóan. A tagállamok több mint felében a jogorvoslati szabályok hivatkoznak az ügyvédi közbenjárás hiányára. Pár tagállamban ezek a szabályok egyértelműen kiterjednek azokra az esetekre, amikor az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogtól való eltérést engedélyezték.

3.13. Veszélyeztetett személyek (13. cikk)

Az irányelv 13. cikke szerint a veszélyeztetett gyanúsítottak és vádlottak sajátos szükségleteit ezen irányelv alkalmazása során figyelembe kell venni.

Az irányelv 13. cikkének átültetését a tagállamok különbözően közelítették meg. Az összes tagállamnak vannak külön szabályai a fogyatékos személyekre és gyermekekre vonatkozóan. Ebből néhány rendelkezés minden esetben, illetve bizonyos további feltételek megléte esetén kötelező ügyvédi segítségről rendelkezik. Más nemzeti rendelkezések a hatóságok azon kötelezettségére hivatkoznak, hogy a gyanúsítottak és vádlottak jogait elmagyarázzák, illetve, hogy ellenőrizzék, hogy valóban megértették-e ezeket a jogokat.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Az irányelv elfogadására az arról való gondoskodás érdekében került sor, hogy a gyanúsítottak vagy vádlottak ügyvédi segítség igénybevételéhez való joga és a letartóztatást követően a kommunikációhoz való joga érvényesüljön mind büntetőeljárások, mind az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárások során. Az irányelv a közös minimális normák meghatározásával jelentős hatást gyakorol a gyanúsítottak és vádlottak védelmére a tagállamokban. Ezt az Alapjogi Charta 47. és 48. cikkében, valamint az emberi jogok európai egyezményének 6. cikkében meghatározott jogok és garanciák következetesebb végrehajtásának biztosításán keresztül valósítja meg. Ily módon az irányelv elősegíti a tagállamok közötti kölcsönös bizalom növelését, ahogy azt a büntetőeljárásokban a gyanúsítottak vagy vádlottak eljárási jogainak megerősítését célzó ütemterv meghatározza.

¹⁶

EJEB *Salduz kontra Törökország*, 38391/02. sz. kereset., különösen az 55. pont.

Összességében az irányelv uniós hozzáadott értéket teremtett azáltal, hogy a büntetőeljárásokban érintett polgárok védelmét javítja, különösen néhány olyan tagállamban, ahol az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot nem biztosították minden gyanúsítottaknak és vádlottnak, főképpen az eljárások korai szakaszában. Mostanra az európai elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog is egyértelműen meghatározásra került.

Az irányelv tagállamokra való hatásának mértéke függ a meglévő nemzeti büntető igazságszolgáltatási rendszertől. Ez a végrehajtási jelentés kiemeli, hogy számos tagállamban az irányelv kulcsfontosságú rendelkezéseivel kapcsolatosan még vannak nehézségek. Ez különösen a következő esetekre vonatkozik:

- az irányelv által biztosított jogok alkalmazási köre;
- a lehetséges eltérések mértéke, különösen az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogot illetően;
- az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról való lemondás; és
- az európai elfogatóparancsot kibocsátó tagállamban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog.

E hiányosságok azzal a kockázattal járnak, hogy hatással lehetnek az eljárási jogról szóló többi irányelv helyes végrehajtására, különösen a büntetőeljárások során a költségmentességről szóló (EU) 2016/1919 irányelvre, amely ezen irányelven alapszik (lásd az (EU) 2016/1919 irányelv 2. cikkének (1) bekezdését). Az (EU) 2016/1919 irányelvet a tagállamoknak 2019. május 5-ig kellett átültetniük¹⁷.

Az értékelés azt is kimutatta, hogy bár jelenleg nincs szükség az irányelv módosítására, a nemzeti jogba történő átültetése és gyakorlati alkalmazása további tökéletesítést igényel. A Bizottság továbbra is vizsgálni fogja a tagállamok irányelvnek való megfelelését, és minden szükséges intézkedést megtesz annak érdekében, hogy biztosítsa a rendelkezéseknek való megfelelést az Európai Unió egész területén.

¹⁷ Lásd helyesbítés: HL L 91., 2017.4.5., 40. o.